

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

‘Wat moeten wij dan doen’ (Lc 3:10)? Het is deze vraag die brandt op de lippen van de menigte die naar Johannes de dooper is komen luisteren. Wat moeten we doen? Wat kunnen we doen? Ook in ons hart kan die vraag soms leven bij al het onrecht dat we in onze wereld zien gebeuren, en waarbij de machteloosheid je soms naar de keel vliegt. De schokkende gebeurtenissen vorige week in Den Haag van mensen die onder het puin gestorven zijn, de gruwelijke en mensonterende verhalen van Syriërs die nu nog maar naar buiten komen, nu het regime van Assad gevallen is. En ook in ons eigen leven zijn er soms momenten, waarbij zulke vragen zich opdringen. Wat staat ons te doen? Wat verwacht God van ons?

Wij mogen vandaag luisteren naar de bevrijdende woorden van Johannes de Doper. De woorden van Johannes staan helemaal in de lijn van Israëls profeten: ze zijn fel, en bedoeld om wakker te schudden. Profeten zijn mensen die de tijden beter kunnen doorzien en peilen kunnen wat er op handen is. De woorden van profeten confronteren ons met onszelf, en roepen op om naar je eigen hart en handelen te kijken. Waar sta ik eigenlijk? Hoe leef ik? Ook Johannes roept de mensen op tot het nemen van andere beslissingen; hij toont hen een ander pad: de weg van Gods gerechtigheid. En ook wij worden uitgenodigd vandaag: om je met vreugde, maar ook met ernst voor te bereiden op de komst van Gods gezalfde.

Aan het begin van Lucas 3, in de verzen die juist voorafgaan aan het gedeelte dat wij met elkaar gelezen hebben (Lc 3:3-6), schetst Lucas hoe een grote menigte mensen is komen luisteren naar wat Johannes te zeggen heeft. En dan begint Johannes te spreken, over kromme wegen die recht worden gemaakt en kloven die gedicht zullen worden:

*Maak de weg van de Heer gereed,
maak recht zijn paden!
Iedere kloof zal worden gedicht,
elke berg en heuvel geslecht,
kromme wegen recht gemaakt,
hobbelige wegen geëffend;
en al wat leeft zal zien hoe God redding brengt.*

Lc 3:4b-6

Johannes citeert hier uit het veertigste hoofdstuk van Jesaja: over God die zijn volk komt troosten, en de redding die zal komen voor mensen die geen licht en geen toekomst meer zien. Maar ook de profeet Maleachi, die gesproken had over de bode van de Heer die de weg zal effenen (Mal 3:1), klinkt hier mee. Het is een boodschap die vol is van hoop en nieuw begin: dat recht gemaakt zal worden wat krom is, dat er weer gerechtigheid zal zijn en licht voor de mensen; geen kromme wegen meer, maar een begaanbaar pad naar echt levensgeluk. Maar Johannes is nog niet uitgesproken, of hij spreekt de mensen aan met ‘adderengebroid’. Waar komt die felheid toch vandaan? Vanwaar die scherpte?

Om te begrijpen waar dat allemaal vandaan komt bij Johannes, moeten we naar het begin van Lucas 3 kijken. Daar lezen we hoe Johannes had gesproken over ‘de doop van bekering’. De NBV vertaalt het zo: ‘Daar ging Johannes in de omgeving van de

Jordaan verkondigen dat de mensen zich moesten laten dopen en tot inkeer moesten komen, om zo vergeving van zonden te verkrijgen' (Lc 3:3). Wanneer we naar de grondtekst kijken, dan komen we in vers 3 de woorden *bāptisma metanoías* tegen. Hier klinkt het woord metanoia, dat niet alleen 'boete' betekent, maar ten diepste ook 'omkeer'. Het gaat Johannes om een doop van omkeer.

Die onderdompeling in het water betekent dat je ondergedompeld wordt in een nieuw bestaan. Wat er in jou nog aanwezig was en je afhield om echt met God te leven, zal eerst moeten sterven, afgewassen moeten worden. Het gaat dus niet om een mooi ritueel of een soort cultische reinheid. De doop markeert een beslissend moment. Wie opstaat uit het water, zal een nieuw mens zijn. Het gaat om ommekeer, om de beslissing om te leven met God. En dat brengt een nieuwe gezindheid met zich mee. Hoe weet een mens of je gekomen bent tot omkeer? Of je hart werkelijk veranderd is? Johannes wijst naar onze daden. Omkeer uit zich in vruchten van gerechtigheid.

Vanuit deze achtergrond kunnen we beter volgen waarom Johannes zo scherp is. Ons gedeelte bestaat uit drie delen. In het eerste gedeelte in de vv. 7-11 neemt Lucas ons mee naar een pittig gesprek tussen Johannes en de menigte. Johannes heeft nog maar net die prachtige woorden uit Jesaja en Maleachi geciteerd, of de mensen springen op. Massaal lopen ze uit in de richting van het water om zich te laten dopen.

Maar Johannes doorziet gelijk dat er achter dit enthousiasme weinig inhoud zit. Hun harten zijn nog niet bekeerd, en ze hebben weinig begrepen van die metanoia, die omkeer die zo nodig is om te leven in het licht van het nieuwe koninkrijk van God. Bruut roept Johannes hen een halt toe. 'Adderengebroad', noemt hij hen. 'wie heeft jullie wijsgemaakt dat je veilig bent voor het komende oordeel? Breng vruchten voort die een nieuw leven waardig zijn' (Lc 3:7-8). De Nieuwe Bijbelvertaling heeft het hier over vruchten die 'een nieuw leven waardig zijn'. Maar ook hier verschijnt in de Griekse tekst het woordje '*metanoía*'. Eigenlijk staat er dus: 'vruchten die bekering waardig zijn'. Een leven dus, dat blijk geeft van bekering, een leven dat de vruchten draagt van die nieuwe gezindheid.

Aan die menigte mensen, die zo vol enthousiasme zijn, zegt Johannes dus: keer eerst naar binnen, onderzoek eerst je hart. Je laten dopen is niet vrijblijvend. Het betekent dat je van nu af aan anders zult leven, meer in verbondenheid met God en met de ander. Johannes blijft hen waarschuwen: denk nu niet dat je veilig bent, of dat je geen verantwoording moet afleggen omdat jullie kinderen van Abraham zijn. Ook Abraham sloeg een andere weg in. Hij luisterde naar Gods stem, volgde de weg die God hem wees. Denk goed na hoe je leven wilt, waarschuwt Johannes, want de bijl ligt al aan de wortel. Zoals bomen omgehakt worden die geen goede vruchten dragen, zo zal het ook mensen vergaan die geen gerechtigheid voortbrengen (Lc 3:9).

De mensen zijn natuurlijk verbaasd en vragen aan Johannes: 'wat moeten wij dan doen' (Lc 3:10)? Het antwoord van Johannes is eenvoudig en uiterst praktisch: 'wie een stel onderkieren heeft, moet delen met wie er geen heeft, en wie eten heeft moet hetzelfde doen' (Lc 3:11). Het is een eenvoudige oproep om te delen van wat je over hebt. Zo getuig je van Gods gerechtigheid, van de Heer die oog heeft voor de armen en noodlijdende mensen in zijn hart draagt. Als je ongedragen kieren in de kast hebt

liggen, deel die dan uit aan mensen die het koud hebben. Geef eten weg aan mensen die honger hebben. Als je veel gespaard hebt, geef dan een deel van je overvloed weg aan je broeders en je zusters, aan mensen die het nodig hebben.

In het tweede gedeelte in de verzen 12-14 verschuift de aandacht. Het gaat nu niet meer om de grote menigte, maar om tollenaars en soldaten die bij Johannes zijn gekomen om raad te vragen. En ook zij stellen dezelfde vraag: 'Wat moeten wij dan doen'? Het is opvallend dat juist de soldaten en de tollenaars bij Johannes komen. Het zijn twee groepen die vanwege hun beroep sterk geassocieerd werden met zonde en ongerechtigheid. Dat dezelfde vraag bij hen opkomt, laat zien dat er ook in hun hart iets aan het gebeuren is: een verlangen naar een ander leven, een nieuw begin. En ook nu ademt het antwoord dat Johannes hen geeft van Gods gerechtigheid. Aan de tollenaars zegt Johannes om niet meer te vorderen dan hen is opgedragen. En aan de soldaten om genoeg te nemen met hun soldij, en niemand om te kopen of af te persen. Eigen je niet meer toe, dan datgene waar je recht op hebt. Wees daarin eerlijk en rechtvaardig. Dat is wat Johannes hen meegeeft.

Johannes heeft iets van een houthakker: slecht hout kapt hij weg. We kunnen soms vol met vragen zitten, omdat de wereld waarin we leven zo donker lijkt; wat kan een mens doen tegen alle oorlogen die maar blijven oplaaien; de vluchtelingenstromen? Maar Johannes kapt al die bezwaren weg, om zo tot de kern te komen. In deze wereld, waar inderdaad veel onrecht en ellende is, zijn wij geroepen tot omkeer. De weg van Gods gerechtigheid ligt open. Op die weg mogen wij wandelen, een leven in het licht van Christus. 'Wat jullie voor de minste van mijn broeders en zusters hebben gedaan, dat hebben jullie voor mij gedaan' (Matt 25:40). Jezus komt in deze wereld binnen als de langverwachte koning, Gods gezalfde die recht zal zetten wat krom is. Maar Hij is geen koning die zijn macht toont door legers of geld. Hij is een koning die voor mensen aan het kruis gaat. Hij is voor altijd beeld geworden van vervolgd en vernederde mensen. Hij die voor altijd één is geworden met hen, roept ons op om solidair te zijn met al die mensen die worstelen met armoede, met mensen die ziek zijn, met vreemdelingen en gevangenen.

Wij mogen leven in de verachting dat de nieuwe wereld van God komende is. De Adventstijd is een tijd van *ver-wachten*. Een wachten op een tijd, die nog ver weg lijkt, maar steeds een beetje naderbij komt. Het gaat om waakzaamheid, om een actief uitkijken naar de komst van de Heer. Het is meegaan op die weg van gerechtigheid, die Johannes ons getoond heeft... Johannes die vooruitloopt en steeds verwijst naar Christus. Het gaat erom dat je hart geraakt wordt en dat je in beweging komt, dat je je niet moedeloos laat maken door de vergeefsheid en de onmacht die heerst in de wereld waarin wij leven.

En dat verwachtingsvolle: daarmee eindigt ook het gedeelte uit Lucas 3. 'Het volk was vol van verwachting', schrijft Lucas aan het begin van de derde dialoog, die begint in vers 15. Lucas laat onze blik opnieuw vallen op de menigte. Maar nu gaat het over een andere vraag: de vraag wie de Messias is. En ook hier wijst Johannes vooruit, naar Jezus die na hem komt. 'Ik zal dopen met water', maar 'Hij zal dopen met de Heilige Geest en met vuur' (Lc 3:16). Jezus zal dopen met het vuur van de Geest, de Geest die de harten van mensen bekeert, zodat zij leven zullen in Geest en in waarheid, en zo

zullen getuigen van het goede nieuws. Je doop herinnert aan die opdracht: dat ook jij steeds geroepen bent tot omkeer, zodat je je voeten kunt zetten op Gods wegen en doen zult wat goed is in Gods ogen.

Lucas sluit af met een beeld van de oogst. 'Hij houdt de wan in zijn hand om de dorsvloer te reinigen, het graan zal hij bijeenbrengen in zijn schuur en het kaf in onblusbaar vuur verbranden' (Lc 3:17). Opnieuw een beeld dat onheilspellend klinkt, maar waarin tegelijkertijd ook de hoop doorklinkt. Want onlosmakelijk verbonden met beelden van de oogst is de vreugde. Wanneer het tijd is om te oogsten, mag er vreugde zijn. Het vruchteloze wordt weggegooid in het vuur, dat is zeker waar. Toch mag bij de oogst ook de jubel doorklinken, want de oogsttijd is een tijd om te delen in de overvloedige gaven van het land. Niet voor niets is de oogst dan ook een metaforisch beeld voor de komst van de Heer.

Wanneer we die woorden in Lucas lezen over het kaf en het koren, dan mag Sefanja volop mee resoneren. Jubel, vrouwe Sion! Zing van vreugde Israël! Wees niet bang! De Heer, zal in je midden zijn, hij is een held die je bevrijdt! Het is tijd om de dorsvloer te reinigen, want de Heer is nabij. Vreugdevol mogen we uitzien naar zijn komst, vol verlangen dat hij zich ontfermen zal over deze wereld. Onderzoek dus je hart en baan zo voor Hem een weg. Kom tot omkeer en ga de weg van zijn gerechtigheid.

Amen.